

РЕЦЕНЗИЯ

от проф .д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова

ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане

на образователната и научна степен **„доктор“**

в област на висше образование Педагогически науки,

професионално направление *1.2. Педагогика*

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: *Елевтерия Кромида*

Тема: *Дизайн на учебното портфолио при обучение на ученици със специални образователни потребности*

Научен ръководител: *доц. д-р Емилия Евгениева, СУ „Св. Климент Охридски“*

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Елевтерия Кромида комплект материали на хартиен носител е в съответствие със ЗРАСР и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд съдържа 282 страници основен текст, от които 218 представляват същинската част на разработката. Приложенията са 37 страници. В текста са включени таблици и диаграми. Библиографията съдържа 233 заглавия на латиница, от които 115 цитирани в текста.

Докторантката е приложила 5 публикации, от които 3 статии в периодичен печат, 1 статия на докторантски семинар, 1 статия в съавторство. За последната визирана публикация би било ефективно да се представи мястото на отпечатване и форума на който е представена.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Безспорна е актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем за структуриране на дизайн на портфолио при обучение на ученици със специални образователни потребности в научно и научно-приложно отношение. Портфолиото като образователен ресурс е най-подходящия инструмент за автентично оценяване на учебното представяне на ученика и е полезно не само за учители и родители, за самите ученици, но и за приобщаващата класна стая.

3. Познаване на проблема

Докторантката познава състоянието на проблема и творчески оценява научната литература по проблематиката като е интерпретирала портфолиото през призмата на конструктивистката теория за Специалното образование и оценяването на обучаемите според теориите на Виготски. Оценяването чрез портфолио има отношение към конструктивизма през парадигмата на фокусиране върху процеса, а не върху конкретните резултати.

4. Методика на изследването

Избраната методика на изследване включва система от въпросници, чрез които се търси информация за предварителното състояние на средата по проблемите свързани непосредствено с мястото на портфолиото в нея, отношението към процеса на интегриране като цяло и отзивчивостта на средата към предлаганата иновация чрез създадения проект за учебно портфолио по геометрия. Проектът за портфолио е разработен и спрямо ключовите компетентности, които трансформират академичното знание в практическо, социално значимо. Методиката обхваща предварително проучване, с включени два въпросника за учители и родители и същинско изследване в което се създава дизайн на портфолиото и се внася интерпретацията му чрез включени нови два въпросника. Респонденти на изследването са 250, като от тях: в предварителното проучване са обхванати 25 учители, 25 специални педагози, 50 родители и в същинското проучване 150 учители, от тях 65 специални педагози и 85 общообразователни учители.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Архитектониката на дисертационния труд е оформена в седем глави в две части. Първата част съдържа четири глави теоретичен анализ. Втората част е посветена на самото изследване и получените резултати.

В увода е представена актуалността на дисертационната проблематика и необходимостта от нейното проучване. Приятно впечатление прави извеждането на ключови думи за дисертационния труд. Към тях докторантката отнася: оценяване на ученици, автентично оценяване, учебна програма, специално образование, математика, интеграция, ученическо портфолио.

Първата глава представя портфолиото като инструмент за оценяване и измерване чрез конструктивистката теория, апликирана към специалното образование и оценяването на учениците, типовете портфолио, учителското портфолио с акцент на Е-портфолио. Прави впечатление, че не са включени български автори, които имат научни разработки за портфолио. В същото време е ярко открито авторското мнение относно портфолиото, че то е повече от колекция от ученически работи и се явява своеобразна рефлексия на развитието като отразява силните и слабите страни на ученика. В този план, портфолиото презентира процеса на напредък на ученика и покриването на изискуеми стандарти.

Втората глава акцентира на самото изпълнение на портфолиото. Описани са стъпките на актуалното портфолио и избора на подходящо портфолио, пречупени през времеви и персонални специфики. Анализирано е развитието на портфолиото и рефлексията спрямо него. В детайлен план са представени типични проблеми и въпроси от страна на учениците в рефлексивната фаза, въпроси и проблеми, които отразяват напредъка и целеполагането, оценяващи и грешни въпроси. Логично и естествено е интерпретирана рефлексията като метод и приложение в развитието на умения. В процеса на използване на портфолиото се анализират умело конферирането на портфолиото и неговото управление и необходимите комуникативни стратегии.

В третата глава се представя специалното образование в Гърция и приобщаващите политики и практики. Прецизирани са атитюди и нагласи към увреждаанията и техните носители, нормативни документи и политики. Подчинено на тематиката на дисертационния труд е тълкуването на портфолиото в специалното образование.

Четвърта глава представя конструирането на портфолио в специалното образование с фокус към портфолиото по математика, и в конкретика по геометрия. Разгледан е алгоритмизиран процес на улесняването на успешността на ученическите портфолия в четири стъпки: събиране, селекция, рефлексия и релации. С прецизност всяка една стъпка се анализира със своите позитивни и негативни страни, проблеми и въпроси, които поставя. Подробно и аналитично е представено структурирането на портфолио по геометрия с чек лист за поставените цели, както и модел за реорганизация на годишната програма чрез портфолиото по геометрия.

Петата глава представя методологията на изследването. Анализирани са въпросниците като инструмент за оценяване, целта и нейното описание. Поставени са три хипотези с обосновка. Работата определено би спечелила, ако хипотезите не звучат като императивни твърдения. Уточнени са пет задачи и е направено описание на предварителното проучване и същинското изследване.

В шеста глава се тълкуват резултатите от предварителното проучване във връзка с популярността на ученическото портфолио сред участниците. Данните демонстрират непознаване на портфолиото като инструмент, и спрямо тези данни се извежда структуриране на изследователската програма със стандартни компоненти и иновативни компоненти с включване на ключовите компетентности. В представените пет фигури са ясно видими когнициите и нагласите на респондентите – учители и родители към портфолиото.

В седма глава е презентирано описание на случай с портфолио по геометрия. Детайлно са описани целите, стъпките, структурирането съобразно индивидуалната образователна програма, когнитивните области и области на компетенции.

Осма глава представя същинското изследване чрез включване на ученици със специални образователни потребности в общото образование. Внесено е прецизиране на демография, възраст, професионална позиция и педагогически опит на респондентите. Обстоятелствено са презентирани данни и е направен анализ на резултати съотнесени към трите хипотези в 14 фигури и 4 таблици с ярко представено онагледяване на резултатите. Положителен момент е описанието и анализа на резултатите съотнесени поотделно към всяка хипотеза, обобщение на аналитичните резултати към всяка хипотеза. Накрая в логическа свързаност и

следващи елегантно предхождащите интерпретации са изведени изводи и препоръки, които са с важно значение за училищното пространство и приобщаващото образование.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приноси на дисертационния труд могат да се изведат в няколко пространства:

- Конструиран е научно обоснован модел за учебно портфолио, приложим в обучението на ученици със специални образователни потребности.
- Интегриран е проект на учебно портфолио за ученици със специални образователни потребности в тясна синергия с осемте ключови компетентности.
- Обосновани са предпоставки, необходими за интегриране на учебното портфолио в процедурите за оценка и развитие на учениците със специални образователни потребности при изпълнение на нормативните изисквания за осъществяване на процеса на обучение.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите по дисертационния труд са пет на брой, като отразяват напълно дисертационните търсения и резултати на докторантката. От публикациите, четири са самостоятелни и една е в съавторство, като всички са публикувани в реномирани издания. Само една от публикациите е на български език, останалите са публикувани на английски език.

8. Лично участие на докторантката

Смятам, че структурирането на дисертационното изследване, неговото провеждане, получените резултатите и тяхната интерпретация, както и формулираните приноси са негова лично дело на докторантката.

9. Автореферат

Макар и направен според изискванията на съответните правилници, авторефератът би могъл да даде по-ясна представа за дисертационното проучване, ако не бе направен в обобщаващ вид, а следва изцяло структурата на дисертацията.

Въпреки по-творческия поглед и дизайн на автореферата, той отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Но ценностни резултати, които са в по-детайлен вид не са отразени.

10. Критични забележки и препоръки

Работата определено би спечелила, ако в теоретичния анализ на дисертационната проблематика, докторантката бе използвала научни трудове на български автори. Добре би било цитирането да следва единен стандарт, а не да се цитира в различни модели. Налице са макар и малко, но технически грешки.

11. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

В препоръчителен план, би било полезно за училищната среда и актьорите в нея, ако дисертационния труд се публикува в България и в Гърция, за да се реализира възможността за разширяване на употребата на портфолиото по всички учебни предмети и при работа с родители за учениците със специални образователни потребности.

Разработваната проблематика в дисертационния труд да не се ограничи само до едно описание на случай и само по един учебен предмет, а да се разработват в практиката и портфолия по други учебни предмети с фокус към осемте ключови компетенции.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на **всички** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св.Кл.Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Елевтерия Кромида **прилежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна спе-

циалност Специална педагогика като **демонстрира/не демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Елевтерия Кромида в област на висше образование: Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика докторска програма Специална педагогика

21. 11. 2016 г.

Рецензент:

(проф.дпн Дора Левтерова - Гаджалова)